

Szakács Réka

MACSKABUSZ

A rendelő egy polgári ház első emeletén volt, a rue Voltaire 70. szám alatt. A földszinten és az emeleten két-két földig érő ablak nézett az utcára, s felettük a manzárd szűk ablakszemeivel olyan volt az egész épület, mint egy színét vesztett bikapók, egy megfakult Eresus sandaliatus a négy nagy és két aprócska foltjával. Az épület pókszerűségét csak fokozta az öreg cédrus, aminek az ágai messzire kinyúlva elérték az északi falat, és a ház, akár egy hatszemű ragadozó, finoman egyensúlyozott a zöld háló szélén, hogy lenyeljen mindenkit, aki meggondolatlanul ide merészkedik.

Hetente egy fél napot rendeltem a Voltaire utcai gyermekpszichiátrián. Kedd délutánonként gyalog mentem a kórháztól a Boel térig, ahol délelőtt a piac zsongásába belevegyült a Thouars környéki angolok akcentusa, amint nyelvhalra, kecskesajtra, articsókára vagy éppen olajfestékre alkudoztak. A művészkellékes vándorkereskedő felnyitható oldalú kocsijánál, a festőállványok, vásznak, olaj-, akvarell- és akrilfestékes tubusrengeteg és a közjük ékelt marhafül- és mókusszőr ecsetarzenál előtt mindig kigyózott a sor. A műkedvelés ugyanis járványos méreteket öltött errefelé, burjánzottak a festőiskolák, ahonnan ömlöttek a természetelvű, impresszionista vagy absztrakt alkotások, bolhapiacok alkalmával elárasztva a Boel teret. Az amatőr művészek a ruhakereskedők és bővliárusok között kínálták a műveiket, s gyakorta lehetett látni angolokat, amint zománcozott mosdótálat, petróleumlámpát és olajmázolmányokat hurcolnak magukkal. A thouars-i angolok valami rejtélyes okból vonzódtak az effélékhez, mert a mosdótál-lámpa-festmény variáció konokul ismétlődött náluk a piaci napokon. Mindenesetre a városka melankóliáját csak a heti hal- és zöldségpiacba elegyedett sokféle kacat és giccs derűs dilettantizmusa tudta valamegyest orvosolni. A giccset különben minden fenntartás nélkül fogadták ezen a vidéken, ugyanolyan természetességgel, mint az élet mindenféle szagát és váladékait. Időbe telt, amíg megszoktam e görccselenséget.

Az elmeosztály részlegei a nyilvánvaló ésszerűséget nélkülözve a város különböző pontjain voltak szétszórva, már ha nem tekintjük

rendezőelvnek azt, hogy egyik osztályról a másikra a Boel téren vezetett át az út. Én legalábbis ezen keresztül közlekedtem az osztályok és a szakrendelők között, és eszembe sem jutott, hogy rövidíthetnék a kerülőutcákon, így olyan volt ez az aszfaltozott placc, mint egy vízszintes, szürke forgóajtó, amelyik minden irányban az elmeosztályra vezet. Egy volt csak a teret körülvevő épületek között, ami figyelmet érdemelt: a színház. Úgy ült a Boel tér sarkán, akár egy elaggott, csipás vadállat, az ablakszemein száraz váladékként fityegtek a régi plakátok ragasztós maradványai. Az épület előtti elektromos hirdetőoszlopon szélesebb netet reklámozó narancssárga karakterek futkároztak, illetlen és tolakodó volt az egész, zavarta az épület agóniáját. A tavalyi plakátok közül az egyik a thouars-i pszichiátria színházi produkcióját hirdette, egy Molière előadást. Láthatóan nagy műgonddal szerkesztették, a plakát minden betűje más színű és jellegű volt, háttérben egy meghatározhatatlan alakzattal, ami posztmodern építészeti alkotás éppúgy lehetett volna, mint egy pop-art szobor. Az egész meghökentően és bátran volt izléstelen, a szignó szerint a Legall-féle színjátszó csoport kollektív alkotása. Tudniillik errefelé sokan szabadidejükben is a betegekkel foglalkoztak, és részt vettek a színjátszó társulatban, aminek a mozgatórugója Madame Legall volt, és ahol az intézményes pszichoterápia szellemében a legteljesebb, alig mesterkéltné egyenlőség uralkodott a betegek és az ápolók között, a kulisszák mögött és a színpadon egyaránt.

Madame Legall önérzetes pszichológus hölgy volt, ritkás hajjal és exkluzív mellekkel. Művésziesen toprongyosított, utánozhatatlanul egyedi ruhadarabokat viselt bakancssal, és szüntelenül kiemelt valamilyen témát, miközben hullómintás szemüvegkerete fölött magasra emelte a szemöldökét. Ő nem egyszerűen beszélt, hanem fölvetette, kiemelte, hangsúlyozta, aláhúzta és kidomborította a témát, szolid kishitűségbe taszítva a hallgatóságát, akiknek ilyen lélektani állapotban eszükbe sem jutott, hogy elképedjenek Legall asszony külsején. Madame Legall a lappangó, de lankadatlan színészi képességeit a pszichoterápiás munka évtizedei során a betegein gyakorolta, végül a sok megerősítés hatására színjátszó társulatot hozott létre a város és az elmeosztály büszkeségére. Minden évben teltházas közönség előtt léptek fel a thouars-i színházban, és minden alkalommal hallatlan sikerük volt, a következő évre biztosítva a társalgási témát.

Madame Legall színjátszó köre azonban esendő volt, mert előfordult, hogy egyik-másik színművész, aki civilben páciens volt, visszaesett és osztályos kezelésre szorult, és ilyenkor új szereplőt kellett találni. Legall asszony a kórházba érkezésem óta kiszemelt magának, s mindegyre kapacitált, hogy lépjek be a társulatba, mert az egyik színésznőn elhatalmasodott a szociális fóbia és a melankólia, és hónapok óta az osztályon kezelik, de mindhiába. Gondoljon a színpadi sikerére – érvelt Madame Legall sokadjára. Érvelés közben hullámozott a keble, ilyesmire én érzelmileg felhevült állapotban sem vagyok képes méretbeli okokból. Nem gondoltam a színpadi sikerre, mert eszemben sem volt színpadra lépni. Ez idő tájt jöttem el másodszer Magyarországról, persze akkor még nem tudtam, hogy erre a jövés-menésre többször sor kerül, s mint a hasüregben felejtett sebészi törülőkendők, kitöltöttek az otthoni kellemetlenségek emlékei, állandó diszkomfortom volt tőlük, és ez akkor sem inspirált volna a színjátszásra, ha történetesen lett volna tehetségem. A tehetség persze itt nem sokat számított, mert úgy tekintettek rá ezen az esős vidéken, mint a sárcipőre vagy a nemi életre: különböző változatban és színvonalon ugyan, de mindenkinek van. Tény, ami tény, hogy soha olyan találékonyan nem hazudoztam, mint amikor a thouars-i színészkedés elől kellett kibújni. Programok egész arzenálját találtam ki, amik mindegyre egybeestek a színházi próbákkal. A sziklamászásnál Legall asszony végre gyanút fogott, éppen idejében, mert kezdtek az ötleteim ellaposodni, és megértette, hogy nem tud beszervezni a színházába. Persze megsértődött. Aztán alkalomadtán elégtételt vett, ez az alkalom pedig elég hamar megmutatkozott. Amikor a gyermekpszichiátrián ellátási vákuum támadt, mert az orvos elment Blois-ba, és senki nem akarta a stafétát átvenni, Legallné rangidős pszichológusként addig korteskedett az intézetvezetőnél, és addig győzködte, hogy a város nem maradhat ellátás nélkül, a frissen jött orvosnak pedig van szabad kapacitása, míg nekem nem delegálta a feladatot. Kénytelen voltam egy fél napot a gyermekpszichiátrián rendelni. De ennek árán legalább egyszer s mindenkorra megszabadultam a színjátszás rémétől. A színháztól, akár egy vadállattól, sokáig ódzkodtam. Néhány évvel később úgy hallottam, hogy Legallné balesetet szenvedett, elgázolta egy autó. Fölépült ugyan, de többé már nem volt a régi. Nyugdíjazása után a színitársulat föloszlott. De ez jóval azután történt, hogy elmentem a városból.

Thouars-ban a rue Voltaire 70. szám alatt az emeleten volt az orvosi rendelő. Az ablakokból egyrészt az utcára, másfelől a kertre lehetett látni. A kertben aznap egy nyolc év körüli gyermek állt. Néztem, hogy mit csinál, az időm éppen megengedte, mert az előjegyzett beteg késett. A gyermek kissé előre dőlve, előre tartott fejjel állt a fa árnyékában, olyasformán, ahogy egy kígyó emelkedik ki a kosárból: testének egy része még vaskosan és tompán elhever, míg a fej a vékony test végén mereven előre feszül. Élénken figyelt valamit a fűben, a szokatlan arányokat pedig nyilván az adta, hogy felülről, rövidülésben láttam. De valahogy mégis furcsa, zavarba ejtő volt a jelenet, mint egy kísérleti film, amiben a színes szereplő fekete-fehér díszletek között játszik, noha alaposabban szemügyre véve nem volt ebben több furcsaság, mint amennyi egy tavaszi délutánban lehet. Sajnos hajlamos vagyok a képzelgésre, akár megfeszített munka mellett is, amikor a szellem perifériái, mint rebellis, nyezetlen madárszárnyak, ki-kicsapnak a karteziánus rend ketrecéből. Visszamentem az íróasztalhoz a következő beteg vaskos anyagát tanulmányozni, megzabolázandó az elmémet. Autista gyermek kórrajza volt, részletes családtörténettel.

Az apa, aki kamionsofőrként járta Európát, egy belga motelban ismerkedett meg a recepciósként, csaposként és alkalmi prostituáltként dolgozó román nővel, akire néhol Pinter, másutt Pintér Arankaként hivatkoztak, s akit a rutinos és hűgyszagú motelbéli légyottokból kifeslett románc szédületében, a kamionosléttel betelve, magával hozott egy Thouars melletti faluba. Elegem volt a lábszagból, meg hogy folyton másutt kell szarni és aludni – mondta későbbi találkozásaink egyikén Morvan úr –, olyan otthont akartam, ami nagyobb, mint a kamionfülke, saját asszonnyal, még ha kicsit kurva is. Az asszony rövidesen lányt szült, kávébarna bőrű, sűrű fekete hajú teremtést, aminőt a katolikus falu benszülött népe között nemigen látni manapság sem, tudniillik Pintér Aranka gyermekét egy alkalmi guineai vendége nemzette. Morvan úr motelban fogant romantikája itt hirtelen véget is ért, de Arankát nem eresztette szélnek, egyrészt mert Aranka sem akart újra vendéglátós lenni Belgiumban, másrészt temérdek munka volt a házban és a gazdaságban, amit Morvan úr a kamionospénzből meg főleg banki hitelből vásárolt, és amiben az asszonynak nagy hasznát vette. Mindemellett készséges volt az asszony, nem kérte magát, ha szexről volt szó, és nem is ragaszkodott a hagyományos formákhoz,

így nem kellett effélére költeni, mert ugye a szokás igénnyé változik, ahogy kifejtette Morvan úr nekem egyszer, és mire megakadályozhattam volna, már a mondat elhangzott. Morvan úr középmagas termetű, savós szín szemű ember volt, a tonzúrája körül kevés világos hajjal, széles, inas kezein rovátkolt, hullámos körmökkel, a kisujján a köröm a tenyér felé görbült, jobb kézfején pedig egy vörösbarna pigmentfolt terjeszkedett, amiből apró, elhasznált körömkefe sörtéiként oldalra meredeztek a szőrszálak. Minderre persze nem tért ki a kórrajz, csak az emlékezet hordja itt halomba a képeket, mert tesz az időbeliségre, és én engedek neki. Morvanné később fiút szült, Loïc-ot, nyakán alvadt vérszínű bársonyos folttal, aminek nyúlványai beterjedtek a hajas fejbőrbe. Fülei alacsonyan ültek, a lapos orrnyereg szintje alatt, és a kiszélesedő állcsont szögletéig leértek. A lemezszerű felső metszőfogak közötti részbe becsüngött a fogíny egy állandóan gyulladt cseppkőszerű képződménye, aminek fogorvosi kezelése Loïc szélsőséges ellenállása miatt képtelenség volt. „Szemkontaktust nem vesz fel, csak bizonyos útvonalakon hajlandó közlekedni, ha szokásaitól eltérnek, agresszívvá, vagy ellenkezőleg, teljesen passzívvá és mozdulatlaná válik, akár órákon át” – részletezte a leírás. A 17-es kromoszóma rendellenessége, tanulási zavar, autizmus, sorjáztak a kórismék az alapos és tömeges patográfia tetején. Feltűnt közben, hogy milyen sokat késik az új beteg, ez a Loïc Morvan, ennyi idő rendeléskor ugyanis nem jut a kórrajzokra, éppen hogy belelapoz az ember. Az ablakokon betűző délutáni napfény anyaga is fokozatosan megszilárdult, éles lett, és változó szélességű, vakító csíkokra szeletelte a rendelőt, a levegőt, az íróasztalon kiterített kórrajzot, rajta a kezemmel, majd a szemközti könyvszekrény üvegajtájában a fénypengék összecsaptak, és ha mozdultam, a szemembe vágta. Odébb kellett költöznöm asztalostól, felálltam, s miközben hol húztam, hol toltam a fémvázast, lakkozott tetejű monstrumot, kinéztem az ablakon. A gyermek a kertben ugyanúgy, ugyanabban a merev, kényszeredett tartásban állt, egy pontra szegzett tekintettel, és nézett valami, fönről nem beazonosítható jelenséget. Otthagytam a túrhetetlenül fénylő rendelőt, és lementem a kertbe. Megszólítottam a fiút, de nem válaszolt, nem is mozdult. Alacsonyan ülő, elálló jobb füle alól kiterjedt vörösbarna, szőrös pigmentfolt nyúlt előre. Loïc volt az, és amint később megértettem, éppen várta a macskabuszt, ami az anyját hazahozza.

Amióta Loïc anyja elment otthonról, a nővére, ritkábban Morvan úr hozta a rendelésre a fiút. Ezúttal a szép félvér lánynak szerelmi ügye akadt, s az öccsét a rendelő előtti kertben hagyta, aki nem volt hajlandó onnan elmozdulni többet. Korábban az anya nyűglődött a gyermekkel, hordta fejlesztésre meg rendelésekre, de aztán egyszer csak Morvanné eltűnt: mindössze némi készpénzt vitt magával, egy kevés ruhát és a Zila nevű macskát, aki Loïc elválaszthatatlan társa volt születése óta. Csak egy kurva képes a macskával lelépni – fejtette ki Morvan úr nekem egy korán sötétedő téli délutánon, amikor a lámpafény felpuhítja a kontúrokat, és barátságosnak hatnak a merev műanyag irratatók is a fémpolcokon –, meg csak egy kurva ad városnevet a macskának, képzelje, Loïc anyja a szülővárosáról, valami romániai városról nevezte el a macskát, amit magával vitt, pedig tudta, hogy Loïc nem képes meglenni nélküle, hát azt mondtam a gyermeknek, hogy az anyja azért vitte magával Zilát, mert különben nem hagyták volna felszállni a macskabuszra. És ekkor Morvan úr sírni kezdett, a könnyek végigcsorogtak az arcán, letörölte a jobb kézfejével, s a szőrös, nyúlványos, vörösbarna pigmentfolt olyan lett a nedvességtől, mint egy elázott és megkínzott kísérleti állat.

Tíz évvel később, tavasz vége felé, a morlaix-i elmeosztályra behozták Abdel Khidert, egy Párizsból idekeveredett algír fiatalembert, aki teljesen egyedül, családjától kitagadottan élt Bretagne eme északnyugati nyúlványában, a legszebb városban, amit csak gyötrődve hagyhat el az ember. A rosszul megvilágított, skatulyaszerű orvosi szoba fuldoklott a világoskék tapéta szorításában, a tapéta ujjbegynyi domborulatait nyomasztónak érezte az ember, mert még jobban összepréselte a szobát, de az ablakból legalább az erdőre lehetett látni, ennek a szurdokába ékelték a kórház piszkosfehér panelépületeit, amiben az elmeosztályok voltak, köztük az enyém is. Persze állandó volt a túlterheltség, akárcsak Thouars-ban, képtelenség volt a szünni nem akaró betegáradatot felfogni, jöttek, mentek, mozogtak a betegek mindegyre, mint a dagály a morlaix-i öbölben, ahová gyakran kimenekültem. Ez volt az ára, hogy a tenger közelében élhettem, ez a soha nem apadó elmebaj-tömeg, amit el kellett látni, s ami állandóan ostromolta az elavult panelépület teherbírását, meg főleg az enyémet. Jóvágású, az átlagnál magasabb, teljesen kopasz, hízásnak indult férfi

volt Khider úr, a negyedik felvétel aznap délután. Viseltes, kivékonyodott inge megfeszült a gombsor mellett, s egy jókora csíkban széthasadt, és amikor leült, látni engedte az hasfal bőrét, ami tele volt égési sérülések hegeivel. Bal karját, ami a feltúrt ingujjból kilátszott, szintén féregszerű hegek borították, élesebb kontúrú metszésekkel váltakozva. A kopasz, barna fejtetőn is mindenféle irányú metszések futottak, olyan volt, mint egy zaklatott szántófield, amin egy síró paraszt összevissza húzta az ekét. Khider úr fejbőrén, a hegek és metszések között kékes visszfényel csillogtak az esőcseppek, nyilván megverte az eső, amikor kiszállt a mentőből, de ő nem törölte le a vizet magáról. Bármit kérdeztem tőle, azonnal és készségesen válaszolt, csak asszonyomnak szólított, soha nem dokornak. Beszéd közben szakadatlanul folytak a könnyei, a légzés tempója sem akasztotta meg a könnyfolyamot, csak áradt egyenletesen, önállóan, mindentől függetlenül, aztán az arc alsó részein meglassult és kiszélesedett a medre, az állkapocs egy elkínzott gödrében szétterült, majd túlcsondulva lecsepegett az ingmellre. Sok minden történt, asszonyom, sok minden – mondta Abdel Khider. Kint szakadatlanul esett az eső, a szennyes ablak előtt, akár egy lombos fákkal teli behemót bárka, vízben úszott az egész hegyoldal. És Abdel Khider elmondta, hogy mennyire szeretett valakit, aki még csak nem is volt muszlim, és aki francia sem volt igazán, mert valami lehetetlen helyről jött, ráadásul férje és két gyermeke is volt valahol Aquitaine-ban egy kisvárosban, és aki miatt Khider úrral szakított a család, mert ez túl sok volt nekik: egy elvált, gyermekeit elhagyó, kelet-európai nő, akinek semmije sincs egy macskán kívül. Mindent elhagytam érte, és mindent elvesztettem miatta, de nélküle is – folytatta Abdel Khider –, mert végül elment. Tudja, a fia valami fogyatékkal él és autista, sokat szenvedett emiatt, nem bírta tovább, ezért menekült el otthonról. Aztán amikor a volt férje öngyilkos lett, mert elgázolt egy színésznőt, akkor visszament a gyermekeihez, nem akarta tovább magukra hagyni őket. Csak a macskáját vitte magával. Amikor elment, én felgyújtottam magam, de sajnos nem haltam meg. Néha késsel, olykor pengével vágom a húsomat, hogy nagyobb fájdalmat érzek, mint a hiány, amit maga után hagyott. De nincs még egy ilyen fájdalom. Sok minden történt, asszonyom, sok minden – ismételte Abdel Khider, és rendületlenül, rezzenéstelenül könnyezett tovább.

Miután kijött a kórházból, talákoztam néhányszor Khider úrral, legtöbbször a kikötő felé sétált, a Cornic téren keresztül. A teret egy hírhedt kalózzról nevezték el. Errefelé, a breton partoknál megesisik az ilyesmi.

Felfüggesztett II. (112 x 105 cm, olaj, vászon)